

Suoseuran syysretki Keski-Suomen soille

Tuomas Haapalehto, Juha Ovaskainen, Tuula Larmola,
Susann Warnecke & Raija Laiho

Monimuotoisuus ja ennallistaminen retken kantavia teemoja

Retkemme alkoi ”virallisesti” Jyväskylän matkakeskuksesta maanantaina 17.8.2015 klo 10.15 hengen joukkioimme kapusi odottavaisin mielin retkibussiin. Tarkoituksena oli keskittyä luonnontilaisten soiden lisäksi metsäojitettujen soiden ennallistamiseen sekä turpeennostoalueiden jälkikäyttöön. Luonnontilaiset ja ennallistetut retkikohteet sijaitsivat Pyhä-Häkin ja Leivonmäen kansallispuistoissa. Pyhä-Häkki on parhaiten tunnettu Etelä-Suomen hienoimmista aarniometsistä. Harvempi tietää puiston hienot korvet ja aapasuot. Pyhä-Häkki on myös yksi harvoista kohteista, joissa voi eri-ikäisiä ennallistamiskohteita vertailemalla tarkastella soiden kehittymistä lähes 20 vuoden ajanjaksolla ennallistamisen jälkeen. Leivonmäen kansallispuistossa puolestaan sijaitsee eräs eteläisen Suomen hienoimmista viettokeitaista, Haapasuo. Turvetuotanto- ja jälkikäyttökohteet sijaitsivat Joutsan Mesiänsuolla ja Jokipolvensuolla. Luvassa oli asiantuntevaa opastusta; Metsähallituksesta oppaiksi olivat lupautuneet vastaava suojelubiologi Panu Kuokkanen ja suunnittelija Reijo Hokkanen, sekä Juha Ovaskainen Vapo Oy:stä. Seuran sihteeri oli myös tilannut mainion retkisään.

Luonnontilaiset ja ennallistetut suot Pyhä-Häkin kansallispuistossa

Maanantain kohteet sijoittuivat Saarijärvellä sijaitsevaan Pyhä-Häkin kansallispuistoon. Ennen

maastokohteille siirtymistä kuultiin lyhyt puiston historiikki Metsähallituksen luontopalvelujen opas Risto Pynnöseltä. 1950-luvulla perustettu puisto lukeutuu Etelä-Suomen vanhojen metsien aateisiin. Puusto on keskimäärin yli 200-vuotiaista ja aarniometsissä on yli 400 vuotta vanhoja puita. Metsissä elää runsaasti uhanalaista ja harvinaista lajistoa. Noin puolet puistosta on kuitenkin suota. Suoluonto vaihtelee karuista keidassoista pienialaisiin aapasoihin. Myös keskisuomalainen korpiluonto on puistossa hyvin edustettuna. Puiston sisällä ja ympäristön suojelukohteilla olevia ojitettuja soita on ennallistettu vuodesta 1996 lähtien. Tavoitteena on ollut soiden monimuotoisuuden turvaaminen palauttamalla alkuperäinen vesitalous. Ennallistaminen on toteutettu tukkimalla ojat kaivinkoneella ja poistamalla puustoa luontaisen puustorakenteen palauttamiseksi.

Pyhä-Häkissä retken osallistujille avautui mahdollisuus tarkastella suon ennallistamisen jälkeistä kehitystä eri-ikäisillä ennallistamiskohteilla. Ensimmäinen kohde oli Riihinevan laidalla sijaitseva neljä vuotta aiemmin ennallistettu räme. Kohteella keskusteltiin vilkkaasti ennallistamisen tavoitteista ja menetelmistä. Todettiin, että vesi nousee nopeasti ojien tukkimisen myötä ja kaivinkoneen jäljet häviävät suurelta osin neljässä vuodessa etenkin tupasvillan voimakkaan kasvun myötä. Ojalinjat erottuvat kuitenkin selkeästi maisemasta poikkeavan kasvillisuutensa takia.

Kahvittelun jälkeen siirryttiin bussilla puiston länsilaidalle, jossa jalkauduttiin ensin reilun viisi vuotta aiemmin ennallistetulle karulle rämeelle. Ojien tukkimisesta huolimatta näytti silmämääräisesti siltä, että vettyminen ei ollut

Kuva 1. Iloiset retkeläiset Pyhä-Häkin kansallispuistossa 20 vuotta sitten ennallistetulla rämeellä. Etualalla oikealta lukien retken pääjärjestäjät Juha Ovaskainen (Vapo Oy) ja Tuomas Haapalehto (Metsähallitus) sekä Pyhä-Häkissä oppaina toimineet Reijo Hokkanen ja Panu Kuokkanen Metsähallituksesta. (Kuva: Susann Warnecke).

Photo 1. Finnish Peatland Society made its annual excursion to Central Finland 17.8.–18.8.2015. The excursion included among others pearls of the prettiest natural mires, restoration and after-use methods of cutaway peatlands. In this photo, the happy excursionists on mire restored 20 years ago in the Pyhä-Häkki National Park, north from Jyväskylä. From right hand: Juha Ovaskainen (Vapo Oy Ltd), Tuomas Haapalehto (Metsähallitus i.e. Finnish forest and park service) as well as the guides Reijo Hokkanen and Panu Kuokkanen (Metsähallitus). (Photo: Susann Warnecke).

onnistunut koko alueella toivotusti. Syyksi epäiltiin luontaista runsaamman puuston aiheuttamaa liiallista haihdutusta. Kohteella olikin aloitettu puuston poisto, jota toteuttavat Laukaan avovankilassa rangaistustaan suorittavat vangit. Reijo Hokkanen esitteli kohteella Metsähallituksen valtakunnallista ennallistamisen seurantaverkostoa, johon myös tämä kohde kuuluu. Seurannan tavoitteena on selvittää ennallistamisen vaikutukset soiden vesitalouteen ja monimuotoisuuteen. Maanlaajuiseen verkostoon kuuluu lähes 150 kasvillisuusseurantakohdetta, noin 40 hydrologisen seurannan kohdetta sekä noin 20 perhosseurantakohdetta. Verkosto on perustettu yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa, ja siitä kerätty aineisto on tutkijoiden käytettävissä niin sovittaessa.

Päivän kolmas kohde oli Kotanevan eteläosalla sijaitseva 20 vuotta aiemmin ennallistettu räme. Yhteiskuvan ottamisen lomassa keskusteltiin mm. ennallistamisella saatavista hyödyistä ja ennallistetulla suolla tapahtuvien muutosten aikaskaalasta. Todettiin, että parissakymmenessä vuodessa maisema on palautunut hyvin paljon luontaista suota muistuttavaksi. Tutkimukset osoittavat, että kymmenessä vuodessa kasvillisuudessa tapahtuu selvää kohti alkuperäisen suon kasvillisuutta. Tosin erojakin vielä on – mitä pidemmälle suo on ojituksen seurauksena muuttunut, sitä epätodennäköisempää on, että alkuperäinen kasvilajisto saadaan suolle palautettua. Toisaalta näyttää siltä, että huolimatta vielä keskeneräisestä kasvillisuuden palautumisesta, jotkut tärkeät suoekosysteemin toiminnot voivat palautua jo

Kuva 2. Kotanevan luonnontilaista osaa. Retkeläiset tutkivat meso-eutrofisen rimpinevan lajistoa. (Kuva: Susann Warnecke).

Photo 2. At pristine meso-eutrophic part of Kotaneva mire in Pyhä-Häkki National Park. (Photo: Susann Warnecke).

muutamien ennallistamisesta kuluneiden vuosien aikana. Korvissa tehdyt tutkimukset viittaavat siihen, että suon palautumisen käynnistyminen edellyttää riittävää, tietyn kynnyksen ylittävää veden pinnan nostoa.

Maastoretken lopuksi jalkauduttiin vielä Kotanevan luonnontilaiselle osalle. Siellä osallistujat saivat tutkia meso-eutrofisen rimpinevan lajistoa. Muutama uskalias kahlasi suon yli tutustumaan metsäsaarekkeeseen, jossa oli pari vuotta sitten toteutettu ennallistamispoltto palanutta puuainesta vaativan lajiston elinolosuhteiden ylläpitämiseksi.

Yövyimme Varjolan tilalla Laukaan Kuusassa 2–5 hengen riihihuviloissa. Maistuvan buffet-illallisen jälkeen oli mahdollisuus saunaan savusaunassa, joka sijaitsi sopivan rauhallisen poukaman partaalla Kuusaankosken yläpuolella. Uimaankin saattoi siis pulahtaa vailla huolta joutumisesta kosken kuohujen vietäväksi.

Leivonmäen kansallispuisto

Tiistain maasto-osuus aloitettiin tutustumalla Leivonmäen kansallispuistossa sijaitsevaan Haapasuon luonnontilaiseen osaan. Merkittäviä luonto- ja turvearvoja sisältävästä Haapasuosta on käyty tiukkaa vääntöä turpeennostajien ja luonnonsuojelijoiden välillä 1950-luvulta lähtien. Myös Suoseuralla oli merkittävä rooli keskustelussa, esittihän se Haapasuota sisällytettäväksi Etelä-Suomen soiden säilytysuunnitelmaan 1966. Lopputuloksena oli suon jakaminen läntiseen suojeltuun osaan ja itäiseen turpeennostoon varattavaan osaan, kun Haapasuon-Syysniemen luonnonsuojelualue perustettiin vuonna 1991. Haapasuohon tutustuttiin Kirveslammen luontopolulla. Pitkospuureitti kiertää ihanan karulla viettokeitaalla. Kirveslammen rannalla olevasta luontotornista ihasteltiin Etelä-Suomen edustavimpiin kuuluvien kermien ja kuljujen vaihtelua myös lintuperspektiivistä.

Kuva 3. ”Onpa tasainen peltoaukea”, toteaa Suoseuran jäsen Klaus Silfverberg. Höystösensuon entisellä turvetuotantoalueella. Joutsa. (Kuva: Raija Laiho).

Photo 3. A former cutaway peatland has come to life as productive crop land. Höystösensuo peatland, Joutsa, Central Finland. (Photo: Raija Laiho).

Turvetuotanto ja alueiden jälkikäyttö

Kansallispuistosta siirryimme Vapo Oy:n Haapasuon turvetuotanto- ja jälkikäyttöalueelle, joka on Vapo Oy:n hallinnassa. Nauttiessamme lounasta alueen pohjoisosaan rakennetussa kokouskatoksessa meille esitelmöitiin Haapasuon tuotantotoiminnan historiasta aina nykypäivään ympäristöasiantuntija Leena Siltalopen ja hanke-suunnittelija Ari Laukkasen voimin. Haapasuolla on tuotettu turvetta vuodesta 1975 alkaen. Nykyinen tuotantoala kattaa n. 130 hehtaaria ja seuraavaan maankäyttömuotoon on siirtynyt lähes 100 hehtaaria. Alueen jälkikäyttömuotoja ovat metsätalous ja perustettu kosteikko. Retkeläiset saivat mahdollisuuden katsella Haapasuon kompleksia tuotantoalueen pohjoispuolelle sijoittuvasta lintutornista.

Lounastettuamme lähdimme jälleen liikkeelle. Iltapäivän pääretkikohteenamme oli Leivonmäen Havumäen tuntumaan sijoittuva Paju-Pihlassuon turvetuotantoalue ja siihen olennaisena osana liittyvä kuivatusvesien kemikaalinen puhdistus-

asema. Matkalla Paju-Pihlassuolle pysähdyimme katselemaan turvetuotannosta seuraavaan maankäyttömuotoon siirtyneitä Höystösensuon peltoviljelyalueita. Höystösensuon turvetuotanto on aloitettu Haapasuon tapaan 1970-luvulla. Alueella ei ole enää tuotantotoimintaa ja yli 300 hehtaaria turvetuotannossa ollutta aluetta on siirtynyt seuraavaan maankäyttömuotoon, pääosin peltoviljelyyn. Turvetuotannosta poistuvat alueet muodostavat nykyaikaista maataloutta tukevia laajoja ja yhtenäisiä viljelykomplekseja.

Paju-Pihlassuolle saavuttuamme kävimme ensi alkuun katsomassa tuotannosta poistuneille ja tuhkalannoitetuille tuotantosaroille koneellisesti istutettua mäntytaimikkoa. Tämän jälkeen siirryimme tuotantoalueen kuivatusvesien käsittelyyn rakennetulle kemikalointiasemalle, jonka toiminnasta esitelmöi tuotantovastaava Leena Siltaloppi. Paju-Pihlassuon tuotantoalueen kuivatusvesien puhdistaminen perustuu käytännössä ferrix-3 kemikaaliin, jota annostellaan ruuvisyöttöisellä laitteella pumpun imuputkeen. Ferrixin ja veden sekoittuminen tapahtuu pumppauksen

yhteydessä. Laskeutuminen tapahtuu pumppaamon jälkeisessä selkeytsaltaassa.

Retken viimeisenä kohteena tutustuttiin Jokipolvensuon tuotannosta poistuneen alueen seuraavaan maankäyttömuotoon. Alueelle sijoittuu

nykyisin luontaisesti muodostunut ympärivuotinen kosteikko, joka toimii niin vesienpuhdistajana kuin monipuolistaa alueen virkistyskäyttömahdollisuuksia. Jälkimmäistä tukien on alueelle rakennettu lintutorni, kota ja laavu.

Kuva 4. Leivonmäen kansallispuiston luontotornista avautuu näkymä Haapasuon luonnon-tilaiselle osalle ja Luupää-lammelle. (Kuva: Susann Warnecke).

Photo 4. Pristine mire landscape in Leivonmäki National Park, Haapasuo mire, Joutsa. (Photo: Susann Warnecke).